

17 באוגוסט 2015

לכבוד
גב' מיכל כהן
מנכ"לית משרד החינוך
רח' שבטי ישראל 34
ירושלים 91911

בפקס : 02-5602336

ובדוא"ל mankalit@education.gov.il

שלום רב,

הנדון: החלטת הממשלה בנושא עוטף ירושלים – עשור של התחייבויות לא ממומשות

1. אני מתכבדת לפנות אליך בבקשה כי תפעלי ללא דיחוי למימוש התחייבויותיו של משרד החינוך במימוש הזכות לחינוך כלפי התושבים בשכונות הירושלמיות שמעבר לחומת הפרדה.
2. מכתבי זה נשלח אלייך במקביל לפנייה שנשלחה מטעמנו לראש הממשלה, מר בנימין נתניהו, בבקשה למימוש התחייבויות הממשלה לשכונות הירושלמיות מעבר לחומה, במלאת עשור להחלטת הממשלה מס' 3783 מיולי 2005, בדבר "היערכות משרדי הממשלה בנושא "עוטף ירושלים" והטיפול באוכלוסייה במרחב ירושלים כתוצאה מהקמת הגדר" (להלן: "ההחלטה" או "החלטת הממשלה"). המכתב המלא מצ"ב וניתן לאתרו גם בקישור <http://bit.ly/1Iv6cWJ>.
3. הבטחת הזכות לחינוך של תושבי ירושלים המזרחית שנותרו מעבר לחומה קיבלה מקום נכבד בהחלטת הממשלה, אשר תכליתה להבטיח את המשך מרקם החיים התקין של התושבים בשכונות הירושלמיות שמעבר לחומה, את אספקת מלוא השירותים לשכונות ואת מימוש זכויותיהם על פי דין. נוכח החשיבות המכרעת של הזכות לחינוך, ולאור החובה בדין שמוטלת על משרד החינוך כאחראי על מימוש הזכות במלואה ועל רקע המציאות בשטח שבה הזכות לחינוך של התושבים מעבר לחומה מופרת ברגל גסה והתחייבויות נותרו על הנייר, ברצוננו להדגיש בפנייך את הדברים בהרחבה בכדי להביא לנקיטת צעדים שיש בהם כדי לשנות את המצב העגום בשכונות.
4. אין צורך להכביר במילים על מעמדה של הזכות לחינוך כזכות יסוד בדין הישראלי, ובדין הבינלאומי. מימושה של זכות זו לוקה בחסר, בלשון המעטה, בירושלים המזרחית כולה,

ובשכונות שמעבר לחומה ביתר שאת. תושביה אינם זוכים לממש את זכותם הבסיסית, שמחובתכם לספק כפי שקבע בית המשפט בבג"ץ:

"הזכות לחינוך היא זכות מורכבת. יש בה פן של זכות אדם, שכנגדה ניצבת "חובת אדם" שיש לממשה במסגרת לימוד חובה. חובת הלימוד מכוח החוק חלה הן על הפרט והן על המדינה, שעליה להקצות משאבים לקיום מערכת חינוך חינוך, ולפקח על מימוש הזכות והחובה לחינוך, הלכה למעשה. נדירות הן זכויות האדם שהחוק כופה את מימושו. כזו היא הזכות לחינוך."¹

5. הזכות לחינוך מעוגנת בשורה של מסמכים מכוננים בדין הבינלאומי - הכרזה לכל באי עולם בדבר זכויות האדם משנת 1948, באמנה הבינלאומית בדבר זכויות כלכליות, חברתיות ותרבותיות משנת 1966 (אותה אישררה ישראל ב-1991) ובאמנה בדבר זכויות הילד משנת 1989 (גם היא אושררה על ידי ישראל ב-1991).

6. סעיף ג' להחלטת הממשלה עוסק במימוש הזכות לחינוך של ילדי וילדות השכונות שמעבר לחומה, ומפרט שלושה צעדים משולבים להבטחת הזכות לחינוך מעבר לחומה: בניית מוסדות חינוך חדשים, שכירת כיתות לימוד נוספות, והפעלת מערך הסעות לתלמידים. ההחלטה שמה דגש על כך שמערך ההסעים להעברת התלמידים לבתי ספר מרוחקים מעברה השני של החומה הוא פתרון לטווח הקצר בלבד עד לבניית בתי ספר בתוך השכונות, אשר ייתרו את הצורך במעבר יומיומי של חומה כדי להגיע לבתי הספר.

7. **בפועל, המצב בשכונות שמעבר לחומה מאופיין במחסור גדול בכיתות לימוד, כיתות לימוד לא תקינות, וצפיפות מרובה. בעשר השנים שחלפו לא התקיימה בנייה של בתי ספר בשכונות מעבר לחומה ולא נבנתה אף כיתה, ומערך ההסעות של תלמידים מתוך השכונות לתוככי החומות מסורבל ובעייתי.**

8. בשכונות שמעבר לחומה ישנם ארבעה בתי ספר יסודיים רשמיים בלבד (מהם שניים שכוללים מספר כיתות קטן של חטיבת ביניים), אשר מונים בסך הכל 88 כיתות. בנוסף ישנן 5 כיתות גן רשמיות. אין בשכונות אלה אף לא תיכון עירוני אחד. כתוצאה מכך, במערכת החינוך העירונית הרשמית שמעבר לחומה לומדים רק 2,453 תלמידים². להלן הנתונים בחלוקה לפי מוסדות:

שם בית הספר	יסודי		חטיבת ביניים		גנים
	כיתות	מס' תלמידים	כיתות	מס' תלמידים	
כפר עקב	17	455	12	326	5

¹ בג"ץ 4805/07 המרכז לפלורליזם יהודי – התנועה ליהדות מתקדמת בישראל נ' משרד החינוך פסקה 52 (פורסם בנבו, 27.7.2008); והשוו: יורם רבין הזכות לחינוך (2002) 137-141.

² תשובת עיריית ירושלים בשיחת טלפון לאגודה לזכויות האזרח בהמשך להבהרת בקשת חופש מידע מיולי 2015

					בנים מכין
	217	8	477	18	כפר עקב מכין בנות
			141	6	כפר עקב יסודי מעורב
			837	27	שועפט ג'
5	543	20	1910	68	סה"כ כללי

9. את המחסור שנוצר ממלאים, באופן חלקי, בתי ספר שאינם רשמיים, המוקמים ביוזמת התושבים ועמותות פרטיות, ובהם גובים שכר לימוד שעשוי להגיע לאלפי שקלים בשנה. בשכונות ישנן 462 כיתות בבתי ספר שבמעמד "מוכר שאינו רשמי", וכן 125 כיתות בבתי ספר פרטיים:

סוג המוסד החינוכי	רשמי	מוכר שאינו רשמי	פרטי
מספר כתות			
גני ילדים	5	98	
יסודי	68	214	67
על יסודי	20	150	58

10. יוצא, כי רק 13% מהכיתות בשכונות אלו שייכות לחינוך הרשמי. על פי נתוני המינהל הקהילתי עוטף ירושלים, בשנת 2014 עמד המחסור בכיתות לימוד מעבר לחומה על כ-100 כיתות³. אנו סבורים כי המחסור האמתי אף גדול יותר, וממשיך לגדול מדי שנה.

11. בעיה נוספת שנובעת מהעדר תכנון ובנייה של בתי ספר, היא כי מרבית הכיתות הרשמיות שמעבר לחומה הן כיתות לא תקניות בתוך מבנים שכורים שנועדו למגורים, או, במקרה של בית הספר שועפאט בנים ג', בתוך מבנה ששימש לאכסון בעלי חיים. לכן, חוץ מהכיתות החסרות, קיים צורך אקוטי בבניית כיתות תקינות שיחליפו את הכיתות הללו.

12. נוכח המחסור האדיר בכיתות נאלצים אלפי תלמידים לצאת מדי יום בהסעות לבתי הספר שמעברה השני של החומה. הסעות של עיריית ירושלים מביאות מידי יום כ-3,500 תלמידים מאזור מחנה הפליטים שועפאט וכ-300 תלמידים נוספים מכפר עקב אל בתי ספר בתוככי החומה⁴. תלמידים אלה מבליים בין 45 ל-90 דקות בדרכים כל יום. כאמור, מדובר בפתרון שעל פי החלטת הממשלה היה צריך להיות זמני בלבד עד לבניית בתי ספר חדשים. אין זה סביר, כי ילדים קטנים בני 6-7 נאלצים לקום מדי יום בשעה 5:00 לפנות בוקר, לצאת לדרך

³ מכתב של מנהל מינהל הקהילתי עוטף ירושלים, מר קולין היימס, לח"כ עדי קול, יו"ר הוועדה לפניית הציבור בכנסת, מיום 4.3.2014

⁴ תשובת עיריית ירושלים לפניית האגודה לזכויות האזרח מיום 14.7.2015

ארוכה ולעבור במחסום כדי להגיע לבית הספר. זכותם של התלמידים ללמוד בבתי ספר הקרובים למקום מגוריהם. הסעת תלמידים לבתי ספר מרוחקים צריכה להיות הריג ולא הכלל.

13. עלות ההסעות עומדת על סכום של כ-8 מיליון ש"ח בשנה. ברור כי מוטב היה לו כסף זה היה מושקע בבניית בתי ספר ראויים בתוך השכונות. מעבר לכך, המחסור החמור בכיתות לימוד בשכונות שמעבר לחומה מוביל גם לנשירה המונית של תלמידים כבר בכיתות הנמוכות בשל הקשיים הכרוכים במימוש זכותם לחינוך.

14. במשך שנים הציפו האגודה לזכויות האזרח וגורמים נוספים את הבעיות החריפות שבשכונות שמעבר לחומה בפני משרד החינוך, עיריית ירושלים, וועדות הכנסת השונות. על אף שישנה הסכמה גורפת כי מצבן של השכונות קשה מנשוא, ולמרות ההפרה הברורה של התחייבויות הממשלה, אף גורם אינו נוקט בצעדים קונקרטיים לשינוי בפועל, והפגיעה הולכת ומעמיקה מיום ליום.

15. בהקשר זה, חשוב לציין גם את פסיקתו של בית המשפט העליון בבג"ץ 5373/08 **אבו לבדה נ' שרת החינוך** (ניתן ביום 6.2.2011), אשר קבע כי בתוך חמש שנים על המדינה לייצר "תשתית פיסית הדרגתית" של כיתות לכל תלמידי ירושלים המזרחית במסגרת החינוך הרשמי בעיר. בפברואר הקרוב צפויות חמש השנים לחלוף, ונדמה כי המצב בשכונות שמעבר לגדר מעולם לא היה גרוע יותר. כפי שציין כב' השופט דנציגר בפסק הדין בעניין **אבו לבדה**, המצב הקיים מזכיר את אמירתו של דרק בוק (Derek Bok), נשיא אוניברסיטת הרווארד בשנות השבעים של המאה הקודמת על הזכות לחינוך:

"If You Think Education is Expensive, Try Ignorance"

"אם אתה חושב שהחינוך יקר, נסו את הבערות"

16. לאור האמור לעיל, ברי כי משרד החינוך, יחד עם עיריית ירושלים, מפריס ברגל גסה את ההתחייבויות שפורטו בהחלטת הממשלה ופוגעים בזכותם לחינוך של התלמידים המתגוררים בשכונות הירושלמיות שמעבר לחומה. על משרד החינוך לפעול בדחיפות בהתאם למפורט בהחלטת הממשלה כדי להביא לטיפול מיידי בסוגיה זו, אשר מהווה פגיעה חמורה, מתמשכת ויום יומית באלפי ילדים וילדות ובבני משפחותיהם.

17. נשמח להיפגש עם כל הגורמים הרלוונטיים ולסייע בכל דרך למימוש זכותם של תושבי השכונות שמעבר לחומה לחינוך.

בכבוד רב ובברכה,

נסרין עליאן, עו"ד

לוט: מכתבנו לראש ממשלת ישראל, מר בנימין נתניהו

העתק: מר ניר ברקת, ראש עיריית ירושלים, באמצעות פקס: 02-6296014